

SOBA ČUDA

ŽILIJEN SANDREL

Prevela s francuskog
Gordana Breberina

Laguna

Naslov originala

Julien Sandrel

LA CHAMBRE DES MERVEILLES

Copyright © Calmann-Lévy, 2018

Published by arrangement with Lester Literary Agency

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Matildi.
Mojoj ćerci i mom sinu.*

*So, tell me something, Miss Thelma.
How is it you ain't got any kids?
I mean, God gets you something special,
I think you ought to pass it on.**

Ridli Skot, Telma i Luiz

* Engl.: Recite mi nešto, gospođice Telma. Kako to da nemate dece? Hoću da kažem, Bog vam je dao nešto posebno, mislim da treba da prenesete to na nekoga. (Prim. prev.)

I

MOJ KRALJ

„Luju, vreme je! Hajde, neću više da ti ponavljam, molim te ustani i obuci se, zakasnićemo, već je devet i dvadeset.“

Tako je otprilike počelo ono što će postati najgori dan u celom mom životu. Tada to još nisam znala, ali postojaće vreme pre i vreme posle deset i trideset dva te subote, 7. januara 2017. Uvek će postojati to pre, taj prethodni minut koji bih želela da zamrznem za sva vremena, ti osmesi, ti kratkotrajni trenuci sreće, te fotografije zauvek urezane u moje moždane vijuge. Uvek će postojati to posle, ta „zašto“, ta „da sam samo“, te suze, ti krici, ta basnoslovno skupa maskara na mojim obrazima, te sirene koje zavijaju, ti pogledi puni odvratnog sažaljenja, ti nekontrolisani trzaji mog abdomena koji odbija to da prihvati. Sve to tada, naravno, nisam znala, u tu tajnu su bili upućeni samo bogovi – ukoliko postoje, u šta duboko sumnjam. Šta su, dakle, ta božanstva govorila jedna drugima u devet i

dvadeset? Jedan više ili manje, kakve ima veze? Siguran si? Pa baš i nisam, ali zašto da ne? Na kraju krajeva, to je tačno, zašto da ne, to neće promeniti svet. Ja sam bila daleko od svega toga, daleko od bogova, daleko od svog srca. U tom trenutku, koji je bio tako blizu preokreta, obrta, tačke bez povratka, ja sam naprosto bila ja. Bila sam ja i grdila sam Luja, koji se stvarno nije nimalo trudio.

Govorila sam sebi kako me taj klinac izluđuje. Pola sata sam pokušavala da ga izvučem iz kreveta, ali uzalud. U podne smo išli s mojom majkom na branč – to je bila moja redovna mesečna golgota – i planirala sam da pre toga skoknem do Osmanovog bulevara i kupim crvene salonke o kojima sam maštala otkako su počele rasprodaje. Htela sam da ih obujem u ponedeljak, za sastanak sa Velikim Gazdom kozmetičke kompanije *Ežemoni*, za koju sam danonoćno radila poslednjih petnaestak godina. Bila sam na čelu tima od dvadesetoro ljudi posvećenih uzvišenom cilju reklamiranja i usavršavanja šampona koji uklanja do sto odsto peruti – to „do sto odsto“ značilo je da se svaka druga ispitanica potpuno oslobodila peruti. U to vreme sam bila ponosna zato što sam se, posle žestoke bitke sa pravnom službom, izborila da koristim tu tvrdnju. Ona je bila od ključnog značaja za prodaju, moju godišnju povišicu, letovanje s Lujem i nove cipele.

Luj je nekoliko puta nešto promumlao, a onda je odlučio da me poslušaj, obukao je pretesne farmerke sa previše spuštenim strukom, ispljuskao lice vodom i potrošio pet minuta da znalački razbaruši kosu; odbio je da stavi kapu iako je jutro bilo ledeno, promrmljao

je nekoliko rečenica koje su bile nerazumljive, ali sam ja znala njihovo značenje (ali zašto moram da idem s tobom...), stavio naočare za sunce, zgrabio skejtbord – prljavu dasku prekrivenu žvrljotinama, za koju sam na svaka četiri dana morala da kupujem profesionalne točkove – obukao crvenu *ultra light* jaknu marke *Juniklo*, zgrabio kutiju keksa sa čokoladnim nadevom, pristavši usput da proguta voćnu kašicu kao da mu je pet godina, i najzad pozvao lift. Bacila sam pogled na sat. Deset i dvadeset jedan. Savršeno, mogli smo još da stignemo i sprovedemo sve što sam planirala u svom zbijenom rasporedu. Ostavila sam dovoljno vremena, pošto se nikad nije znalo koliko će trajati ritual ustajanja gospodina Luja Velikog.

Vreme je bilo božanstveno: plavo zimsko nebo bez oblaka. Oduvek sam volela zubato sunce. Nebo mi nikad nije izgledalo plavlje i vedrije nego onda kada sam bila na poslovnom putu u Moskvi. Za mene je ruska prestonica kraljica zimskog neba. Bleštavi Pariz, prerušen u Moskvu, milovao nas je pogledom. Pošto smo izašli iz svog stana u Desetom arondismanu, Luj i ja smo se zaputili uz kanal Sen Marten prema Istočnoj železničkoj stanici, vijugajući između porodica u šetnji i turista hipnotisanih prizorom dereglije koja prelazi preko brane kod Mosta Ežena Varlena. Posmatrala sam Luja dok je ispred mene jurio na dasci sa točkovima. Ponosila sam se tim dečakom koji je upravo postajao mali čovek. Trebalo je to da mu kažem – te misli treba da se govore, inače ničemu ne služe – ali nisam to uradila. Luj se u poslednje vreme mnogo promenio. Usled naglog rasta svojstvenog tom uzrastu,

mršavi dečaćić je postao prilično stasit momak na čijim su i dalje detinjim obrazima, još bez bubuljica, izbijale prve malje. Lepotan u nastajanju.

Sve se to prebrzo dešavalo. Na tren sam ponovo videla sebe kako šetam kejom Valmi, gurajući desnom rukom petrolej-plava kolica i držeći telefon u levoj ruci. Mislim da mi je taj prizor izmamio osmeh. Ili sam to naknadno izmislila? Ne mogu da se setim o čemu sam razmišljala u tim tako važnim trenucima. Da sam mogla da se vratim nekoliko minuta unazad, bila bih pažljivija. Da sam samo mogla da se vratim unazad nekoliko meseci, nekoliko godina, promenila bih toliko toga.

Čula sam najnoviju Vikendovu pesmu – koju je Luj instalirao kao melodiju zvona na mom smartfonu. To je bio Žan-Pjer. Sranje! Zašto me šef zove u subotu ujutru? Naravno, to se već dešavalo, kad radite za firmu kakva je *Ežemoni* morate da rešavate neodložna pitanja. Kad danas razmišljam o tome, kad neko kaže „neodložno pitanje“, to ima potpuno drugačije značenje. Nikad više neću upotrebiti taj termin za prezentaciju koju treba dovršiti, testiranje proizvoda koje treba sprovesti, bočicu čiji dizajn treba odobriti. Kakvo je to neodložno pitanje? Ko je u smrtnoj opasnosti? U tom trenutku nisam to znala. Samo sam se pitala kakvo je to neodložno pitanje o kome Žan-Pjer mora da me obavesti i slutila sam da ima veze sa sastankom zakanim za ponedeljak. To je, dakle, bilo nešto stvarno neodložno. Od životnog značaja. Javila sam se bez premišljanja, nisam maltene ni primetila Luja, koji je usporio i sada bio pored mene, jer je očigledno želeo

da razgovara sa mnom. Dala sam mu znak da telefoniram. Zar ne vidi? On je rekao nešto sebi u bradu koja je tek nicala, mislim da je promrmljao kako je važno. I mimikom mi je pokazao kako je to nešto bitno. Nikad neću saznati o čemu je hteo da razgovara sa mnom. Sigurna sam da su moje poslednje misli o Luju bile ljutite. Nešto o njegovoj stalnoj potrebi za pažnjom, o tome kako ne mogu da odvojim ni minut za sebe, njegovoj tinejdžerskoj sebičnosti, mojoj potrebi da malo dišem. Sranje! Mislim da je poslednja reč koja se formirala u mojoj glavi u vezi sa tim malim bićem, mesom moga mesa, koje sam na hiljade sati ljuljala, s kojim sam na hiljade sati pevala, koje mi je priuštilo toliko smeha, ponosa i radosti, mislim da je poslednja reč koju sam izgovorila u svojim zarđalim moždanim ovojnicama bila upravo ta prokleta Kambronova reč.* Kakva sramota. Kakva nepravедna uspomena.

Luj je glasno huknuo, uzeo crvene slušalice koje su mu do tada visile oko vrata, nabio ih preterano žustrim pokretom na glavu, dobacio mi kako je sa mnom uvek tako, kako za mene postoji samo posao, a zatim je počeo brže da se odguruje desnom nogom i zaleteo se skejtom niz pločnik na nizbrdici. Da nisam razgovarala sa Žan-Pjerom – neodložno pitanje je bio problem sa dijapozitivima u *Pauerpointu*, trebalo ih je doterati – proradio bi majčinski refleksi, onaj zbog

* Kad su generalu Kambronu, zapovedniku francuske Stare garde u bici kod Vaterloa, predložili da se preda, on je navodno odgovorio: „*Merde!*“ (doslovno: sranje, govno, izmet). Ta reč je kasnije u francuskom jeziku postala poznata i kao Kambronova reč (*le mot de Cambronne*). (Prim. prev.)

koga viknemo „uspori, ideš previše brzo“, koji dovodi do očajanja svako dete koje je preraslo obdanište, onaj koji teoretski ničemu ne služi, ali u praksi uvek može da probudi poluuspavanu svest. Taj povik je ostao u mojoj glavi. U kompaniji *Ežemoni* nije poželjno imati decu, iako je zvanična politika jasna: *Ežemoni* se zalaže za ravnopravnost muškaraca i žena, *Ežemoni* je posvećen uspehu žena u društvu. Uvek postoji jaz između teorije, proglašene politike, i prakse, drugog lica iste organizacije, onoga što se ne govori glasno, a što ima za posledicu smešno nizak procenat žena u izvršnim odborima velikih kompanija. Oduvek sam se borila da dospem na te visoke položaje, nije, dakle, dolazilo u obzir da pokažem bilo kakav majčinski instinkt usred poslovnog razgovora, makar bila subota, makar bilo deset i trideset jedan.

Dok mi je Žan-Pjer natenane opisivao šta sve treba izmeniti u nedelju, rasejano sam gledala Luja, koji je stvarno prebrzo vozio. Primitila sam slušalice na njegovim ušima i jasno se sećam kako sam se ponadala da nije prejako pustio muziku i da je svestan kojom se brzinom kreće. Odmahnula sam glavom, pomislivši da je sada veliki, ne treba sve vreme da se brinem zbog njega, zbog svega, zbog gluposti, pre svega zbog gluposti. Neverovatno je koliko misli prođe kroz glavu za samo nekoliko sekundi. Neverovatno je kako nekoliko sekundi mogu posle bolno da se urežu u mozak.

Poslednji pogled na ekran mog smartfona: deset i trideset dva. Kažem sebi kako treba da prekinem razgovor sa Žan-Pjerom za najviše tri minuta, pošto smo blizu stanice metroa.

Čujem prigušen zvuk koji me podseća na sirenu parobroda u nevolji. To je kamion. Podižem glavu i vreme staje. Udaljena sam samo stotinak metara, ali prolaznici toliko galame, imam utisak da sam već tamo. Moj telefon se lomi o zemlju. Vrištim. Noga mi se iskrece, padam, ustajem, izuvam cipele s visokim potpeticama i trčim kao nikad pre. Kamion se zaustavio. Ne vrištim samo ja. Desetak ljudi, koji su sedeli za stolovima na suncu – lepo je zimsko jutro – ustaju. Jedan otac je sinu prekrilo rukom oči. Koliko mu je godina? Verovatno četiri-pet. Takav prizor nije za njega. Ni u filmovima se nikad ne prikazuju takve scene. Bilo kome. Mogu eventualno da se nagoveste. Imajte, molim vas, malo obzira u ovom surovom svetu. Prilazim, ponovo vrisnem, bacim se na zemlju, osećam da sam ogulila kolena, ali me ne boli. Ne taj bol, u svakom slučaju. Luj. Luj. Luj. Luj. Moja ljubav. Moj život. Kako opisati neopisivo? Jedan očevidac je kasnije upotrebio reč „vučica“. Arlaukanje vučice kojoj vade utrobu. Udaram samu sebe, grebem tlo, tresem se, držim Lujevu glavu u rukama. Znam, ne treba da ga diram, ne treba ništa da pomeram, ali ne mogu. Opet onaj isti jaz između teorije i stvarnosti. Ne mogu da ga ostavim na zemlji i sedim skrštenih ruku. Ipak, držim mu glavu i samo čekam, plaćući, neprekidno proveravajući da li diše. Diše li? Diše. Više ne diše. Ponovo diše. Hitna pomoć stiže za rekordno kratko vreme. Jedan vatrogasac* preuzima brigu o meni, tačnije, pokušava da me otrgne od Lujevog tela. Ošamarim

* U Francuskoj služba hitne pomoći može biti sastavljena od medicinskog osoblja, ali i od specijalno obučениh vatrogasaca. (Prim. prev.)

ga. Izvinim se. On mi se nasmeši. Sećam se svega: njegovih pokreta, odlučnih i nežnih u isti mah, njegovog nezgrapnog nosa, umirujućeg glasa, tako konvencionalnih reči, kola hitne pomoći koja se udaljavaju... Čujem odlomke razgovora. Hitna pedijatrijska služba. Bolnica *Rober Debre*. Intenzivna nega. Biće sve u redu, gospođo. Ne, neće biti u redu. Poći ću s vama. Padam. On me pridrži. Moji mišići, napeti kao struna od trenutka od nesreće, upravo su popustili. Posadili su me na stolicu na suncu. Moje telo više ne reaguje. Utroba mi se grči, povraćam doručak na sto tog otmenog kafea koji se ispraznio za tren oka. Obrišem usta, popijem čašu vode i podignem glavu.

Oko mene se ništa nije promenilo, nebo je i dalje isto onako plavo, isto onako vedro. Pogledam na sat. I on je slomljen. Brojčanik je napukao, kazaljke su se zaustavile. Nepomični svedok. Još je deset i trideset dva.

JEDNO JUTRO

Zovem se Luj, živim u Parizu, imam dvanaest i po godina, uskoro punim trinaest. Obožavam fudbal, japanske crtane filmove, Metr Gimsa, kanale na Jutjubu posvećene Pokemonima, namaz u kome ima više palminog ulja nego u samom palminom ulju (obožavam tu šalu), filmove iz devedesetih godina i one snimljene posle 2000. (ne, to nije staromodna strast), miris auspuha, upadljive skejtborde, grudi gospođe Ernest, moje profesorke mati-ša, matiš bez grudi gospođe Ernest, svoju superbaku Odet i svoju majku (većinu dana).*

Što se ostalog tiče, mislim da sam mrtav.

Obično ne volim previše da pričam o svom životu, ali s obzirom na okolnosti i budući da ste tu, objasniću vam s kim imate posla i šta se desilo.

Živim sam sa majkom. Ona se zove Telma. S njom sam proživeo svoje poslednje prepodne. Voleo bih da vam mogu reći kako je to bilo izuzetno prepodne, kako

* Francuski reper. (Prim. prev.)

smo podelili predivne trenutke, kako smo se nežno zagrlili i rekli jedno drugom nežne reči. Ali to prepodne je, u stvari, bilo toliko banalno da je to tužno, što je, na kraju krajeva, sasvim normalno. Ne živimo svakog sata svakoga dana kao da nam je poslednji, to bi bilo naporno. Naprosto živimo i to je sve. A moj život s majkom izgledao je upravo tako.

Dakle, kad se setim tog jutra, ono je samo po sebi bilo savršeno. Mama sigurno ima potpuno drugačije mišljenje o tome, sigurno joj prolaze kroz glavu sve slike iz tih nekoliko minuta i pita se šta je trebalo da uradi, šta je mogla da promeni. Moj odgovor, koji je sigurno drugačiji od maminog, glasi: ništa.

To je čudan odgovor ako se zna da se to jutro koje smo proveli zajedno svelo na mamine pokušaje da me izvuče iz kreveta, moje gundanje, odugovlačenje, pa opet gundanje. To je ono što je moglo da se vidi spolja. To je takođe ono što sam ja video. Sada kada to posmatram sa male (velike) razdaljine, svestan sam svojih osećanja, onog nejasnog osećaja, onih žmaraca u mozgu koje počnemo da primećujemo tek onda kad nema više ničeg drugog. Moći navike. Blažene navike. Uživanja u porodičnim ritualima. Tih sitnica iz svakodnevnog života koje nas čine onim što jesmo i koje sve menjaju.

To jutro je bilo ispunjeno tim ritualnim poslasticama. Kvaka na vratima moje sobe koja škripi, budeći stoti deo moje svesti, najavljujući novi dan. Mama koja prelazi prag moje sobe, prilazi mi i prolazi rukom kroz kosu, milujući mi glavu od čela prema potiljku – nikad obratno. Mama koja šapuće: „Dobro jutro, mišu moj

mali, vreme je da ustaneš, srce mamino“ , kao da i dalje imam dve ili tri godine. Taj trenutak između sna i jave, to stanje obamrlosti u kome se san meša sa stvarnošću. A zatim zvuk podizanja roletne u sobi, sunčevi zraci koji mi padaju na lice, gundanje, okrećem se i zavlačim glavu pod jastuk. Kraj maminog prvog ulaska. Morfej me ponovo uzima u naručje, nastavljam da sanjam san koga se uopšte ne sećam. Drugi ulazak. Mamin glas je uporniji, nije više tako nežan, odlučniji je. Kao i svakoga dana. I njoj je dobro poznat taj ritual, potpuno isti već skoro trinaest godina. Iako sve to radimo automatski, na osnovu tona kojim je izgovoren neki slog, na osnovu dužine nekog grlenog glasa koji ispušta mladi medved u polusnu, i ona i ja znamo kakvo će raspoloženje vladati određenog dana. A ono će toga dana biti veselo. Subota je i mi to znamo. Imamo dovoljno vremena, iako mama tvrdi suprotno. Znam kakav je plan za taj dan, poznajem svoju majku, znam da me budi ranije kako bi me pustila da se rasanim.

Napraviću malu digresiju zato što znam šta mislite u ovom trenutku: zar nije čudno što klinac od dvanaest i po godina upotrebljava sve ove komplikovane reči? Mogu vam reći da je mojim drugovima iz IIIc odeljenja niže srednje škole „Pol Elijar“ to mnjivosu (sumnjivo, za starije od četrdeset godina). Uostalom, mnjivosu je što neko ko ima dvanaest i po godina ide u treći razred. Ja tome ne pridajem neki poseban značaj, naprosto tako govorim, ja tu ništa ne mogu, u školi se dovoljno podsmevaju mom načinu izražavanja i nazivaju me štreberom, biću vam zahvalan ako vi to ne budete radili...

Gde sam ono stao? Ah da, pričao sam vam šta se desilo. Već nekoliko dana sam imao želju – imao sam potrebu – da razgovaram s mamom o devojčici koju sam upoznao na fudbalu – da, neke devojčice treniraju fudbal i da, mogu da budu lepe, treba ukinuti stereotipe. Čekao sam zgodan trenutak. Mama i ja smo stidljivi. Ne pričamo o svojim osećanjima. Radije ih zadržavamo za sebe. Radnim danom nije zgodan trenutak za razgovor s mojom majkom. Vraća se iscrpljena s posla i ne može da ostavi smartfon, stalno rešava ono što naziva „neodložnim pitanjima“. Baš me zanima kakva to neodložna pitanja mora da rešava neko ko se bavi šamponima protiv peruti...

Ukratko, rekao sam sebi da je to obično jutro jednog običnog vikenda savršen trenutak. Nisam hteo da mama padne u vatru, da odlepi zato što će me zamisliti već oženjenog, nisam hteo da se od toga pravi predstava. Bio bi mi sasvim dovoljan neformalan razgovor, onako usput. Zato sam bio besan kao ris kad sam joj prišao i kad me je odbila kao da sam levo smetalo. Mama kaže da sam sangvinik. Ne znam baš tačno šta to znači, verovatno hoće da kaže kako sam davež. Ili kako se lako vređam. Ili i jedno i drugo. Ako ćemo pošteno, mama se mnogo lako vređa, a iver ne pada daleko od klade, kako kaže moja baka Odet. Nisam rekao da je davež, priznajte da ste vi to tako formulisali u svojoj glavi.

Huknuo sam, dakle, kao bik i odjurio kao furija. Hteo sam da je ometam dok vodi poslovni razgovor. Bila je subota ujutru, trebalo joj je nekako staviti do znanja da nije radni dan. Dobro znam da se moja majka i dan-danas brine kad zamaknem za ugao. Svesno ili ne,

ubrza korak kako me ne bi izgubila iz vida. Zato sam se zaletio, hteo sam da skrenem pre nje na uglu Ulice Rekolt i sakrijem se na ulazu u park Vilmen ne bi li se uprpila i prekinula vezu.

Ne znam baš tačno šta se onda desilo. U stvari, mislim da sam shvatio, nisam debil. Jasno je da sam prebrzo vozio. Skejt se zaneo. Glupa greška. To mi se nikad ne dešava, ja odlično vozim skejt. Kad sam podigao glavu, ugledao sam kamion koji se približavao, čuo sam sirenu i sve je postalo crno.

Potpuni mrak.

Suprotno uvreženom mišljenju, nije mi se ceo život odmotao pred očima za nekoliko stotinki, video sam samo farove tog prokletog kamiona i pomislio: čudno, ovi farovi su upaljeni iako je dan.

To je baš glupa poslednja pomisao.